

FRA ANDRIJA JELČIĆ

(1904.-1945.)

U živopisnom selu Stubici, ondašnja župa Humac, 8. svibnja 1904. Mati Jelčiću i Kati rođ. Sivrić (majka iz Međugorja) rodio se sin kojeg su na Humcu krstili istoga dana. Nadjenuli su mu ime Jozo. Kum mu je na krštenju bio Ante Rupčić iz Hardomilja, a krstio ga je fra Augustin (Jago) Matić.¹ “Njegovi roditelji su imali još troje djece: Božicu, Mirka i Iliju. Mate Jelčić je omogućio sinovima školovanje u Trebižatu. Poslije osnovne škole samo je Jozo nastavio daljnje školovanje, i to u gimnaziji na Širokom Brijegu.”²

Gimnazija na Širokom Brijegu

Pučku je školu Jozo završio u Trebižatu. Nakon toga se javlja na Široki Brijeg u Franjevačku klasičnu gimnaziju kao eksternist - vanjski đak. U prvom je razredu školske godine 1917./18., a u drugom 1918./19.³ Franjevačka klasična gimnazija je baš u tim godinama stekla pravo javnosti u ondašnjoj državi, uz teške muke i napor svojih utemeljitelja i voditelja hercegovačkih franjevaca. Ni teške godine rata i gladi, koja je pirovala tužnim životima hercegovačke sirotinje, nisu stali na put osnutku VII. pa odmah i VIII. razredu gimnazije i prvom ispitu zrelosti s pravom javnosti 1918. godine. Zahvaljujući zahtjevu uprave Provincije za popisom svih đaka, Franjevačka velika gimnazija 25. rujna 1921. šalje u Mostar popis u kojem je

-
- 1 Usp. Matica krštenih župe sv. Ante Humac, sv. IV (1893.-1905.), za godinu 1904., str. 305, br. 92.
  - 2 Žarko ILIĆ, “Mučenik fra Andrija Jelčić (o 100. rođendanu)”, *Kršni zavičaj*, br. 37, Humac, 2004. str. 81-84.
  - 3 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. 2, Mostar, 2011., str. 9 (“Jelčić Josip iz Stubice”).

eksternist “Jelčić Jozip iz Studenaca” u IV. razredu gimnazije.⁴ U V. razredu Josip Jelčić želi prijeći u sjemenište i postati svećenički kandidat. Arhiv Provincije čuva njegovu molbu upravljenu izravno provincijalu:

Mnogopoštovani oče!

Oprostite na mojoj smionosti, što se usuđujem direktno Vama upraviti pismo. Ali budući da je ovo više topla molba, nego kakvo pismo, nalazim opravdanje i prelazim na stvar.

Ja u sebi, u svojoj duši osjećam od dugog vremena neodoljivu želju, vruću težnju, da stupim u internat, te da se s vremenom odgojim u valjana franjevca. Mislim, da bi se potpuno smirio i najzadovoljnijim se smatrao, kad bi mi Vaša blagorodnost i dobrota povoljno odobrila moju toplu želju o kojoj sam već s Vama usmeno govorio, jer znam da u Vama kao upravitelju provincije stoji i moje riješenje. Nadajući se, da će moja molba iz srca napisana biti od Vas rado uslišana, već unaprijed sa osjećanjem pravog veselja i duboke zahvalnosti bilježim se.

Vaš ponizni štovatelj Josip Jelčić V. gimn.⁵

Provincijal fra Lujo Bubalo je uskoro o njemu i o još jednom kandidatu tražio mišljenje uprave sjemeništa:

Vanjski gimnazijalci Josip Jelčić, uč. V. razreda i Cvjetko Galić, uč. IV. razreda zamolili su ovaj Provincijalat, da ih primi u naš internat kao kandidate Reda. U tu svrhu naređujemo, da se odmah u sporazumu s učiteljskim zborom obznanite o vladanju i naukovnom uspjehu spomenutih đaka, te da nam ujedno saopćite Vaše mišljenje o njihovu zvanju i iskrenoj želji za redovničkim staležom, kao i o uvjetima, koji bi se imali staviti pri eventualnom njihovu primanju u internat.⁶

Na gimnaziji je 8. siječnja 1923. održana izvanredna učiteljska sjednica, te je, kako Ljetopis gimnazije donosi, na njoj iznesen provincijalov dopis: “Na dopis provincijalov, da li se mogu primiti u internat uč. V. razr. Jelčić i uč. IV. r. Galić, sjednica to odgagja do svršetka šk. godine.”⁷ Ljetopis gimnazije donosi 24. siječnja provincijalov zahtjev “da se početkom drugog semestra prime u internat”. Na polugodišnjoj sjednici 1. veljače na zahtjev provincijala da se spomenuti đaci prime u sjemenište profesorski zbor odgovara “da se moli provincijal, da ne primi Galića, jer ne pokazuje osobitoga zvanja, niti Jelčića, jer je propao iz tri predmeta. Direktor je mnijenja, da se stoji pri dekretu provincijalovu, jer će ih provincijal primiti i proti

---

4 *Isto*, str. 62.

5 Arhiv Provincije: SP, sv. 61, f. 33.

6 Arhiv Provincije: SP, sv. 59, f. 59.

7 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnaziju na Širokom Brijegu*, sv. 2, str. 101.

zaključka sjednice.⁸ Dana 5. veljače provincijal daje nalog da se odmah primi u sjemenište Jelčić, “a Galić, ako je izjavio prefektu Majiću da odustaje do navršetka šestoga razreda zbog opiranja profesora, neka ostane u eksternatu”.⁹ U Ljetopisu stoji konačno: “Dana 6. [veljače] prijegje Jelčić u internat.”¹⁰ Nakon završenog VI. razreda školske godine 1923./24. Josip Jelčić odlazi u novicijat i postaje fra Andrija.

Školske godine 1925./26. fra Andrija je u VII. razredu. Sljedeće je 1926./27. školske godine fra Andrija Jelčić u završnom VIII. gimnazijskom razredu i maturant. “U ovoj su se školskoj godini održala dva maturalna ispita: prvi u jesenskom roku, dakle s početka školske godine, a drugi u ljetnom roku na kraju školske godine.”¹¹ Ljetni je maturalni ispit započeo 8. lipnja. Predsjedao mu je dr. Radovan Košutić, sveučilišni profesor iz Beograda. Pismeni su ispiti bili od 11. do 15. lipnja, usmeni 17. lipnja 1926. Fra Andrija Jelčić je na ispitu proglašen zrelim i stekao uvjete za visoko školovanje.

Bogoslovni studij

Nakon završetka gimnazije fra Andrija odlazi u Mostar na Franjevačku bogoslovlju. Prvu godinu studija upisuje i završava akademske godine 1927./28., a nakon toga i drugu 1928./29. U zimskom semestru 1927./28. fra Andrija je polagao predmete iz tri filozofsko-teološka područja: apologetika, moralna teologija, spekulativna filozofija, te hebrejski jezik. Ocjene iz svih predmeta: dobar (*bonus*). Vladanje: uzorno (*exemplares*), a marljivost pohvalna (*laudabilis*). Profesori kod kojih je polagao: fra Ante Jelavić, fra Ignacije Jurković i fra Martin Sopta. U ljetnom semestru iste godine sve isti predmeti, profesori i ocjene. U zimskom semestru 1928./29. godine imao je više predmeta: opći uvod u Sveto pismo, dogmatska teologija, moralna teologija, kanonsko pravo, povijest Crkve i filozofija. Sve ocjene dobar, osim moralna teologija pohvalno (*laudabilis*). Profesori: fra Ante Jelavić, fra Lujo Bubalo, fra Ignacije Jurković, fra David Zrno, fra Martin Sopta. U ljetnom semestru isti predmeti, isti profesori, gotovo iste ocjene: sve dobar, osim Svetoga pisma pohvalno (*laudabilis*).¹²

Vrlo je zanimljiva jedna crtica iz vremena fra Andrijiina studija bogoslovlje u Mostaru. Naime, dopis Provincijalatu da im se u kleričkoj bašči popravi igralište za no-

8 Isto, str. 102.

9 Isto, str. 102.

10 Isto, str. 102.

11 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnaziju na Širokom Brijegu*, sv. 2, str. 204.

12 Arhiv Provincija: Liber classificationum... ab an. 1895, ff. 50-54.

gomet (lodža), “jer je ono naš jedini šport”, te da “druge zabave gotovo nemaju.”¹³ Supotpisnik je ove molbe i fra Andrija Jelčić.

Po običaju nakon dvije ili tri godine studija u Mostaru Provincija je svoje bogoslove slala u inozemstvo na nastavak studija, što je donosilo višestruko dobro. U Arhivu Provincije stoji molba od 3. rujna 1926. provincijalu u Asiz za fra Andriju Jelčića i fra Petra Bakulu ml. da ih primi, kako bi učili jezik i odmah tamo nastaviti studij, no očito se od toga odustalo.¹⁴

Fra Andrija nastavlja studij u Breslauu u Njemačkoj (danas Wrocław u Poljskoj) s fra Jerkom Mihaljevićem.¹⁵ Provincijal fra Dominik Mandić 3. rujna 1929. piše provincijalu u Breslau molbu da primi dvojicu hercegovačkih klerika (Andriju Jelčića i Jerku Mihaljevića) da bi tamo nastaviti studij teologije na III. godini.¹⁶ Ubrzo (10. rujna 1929.) stiže pozitivan odgovor od provincijala iz Breslaua, u kojem veli da primaju dvojicu bogoslova koji će stanovati u Breslauu u njihovu samostanu Caelovitz u Šleskoj franjevačkoj provinciji.¹⁷

U Breslauu, u samostan Caelovitz, su stigli 28. rujna 1929. i odmah sutra provincijalu pišu pismo o svom putovanju i dojmovima u samostanu. Pismo je detaljno i prepuno informacija. Svugdje su na putu lijepo primljeni, a na osobit način hvale prijaznost provincijala i braće u samostanu Caelovitz. U Zagrebu su se zadržali dva dana, a tako isto s fra Bonom Jelavićem u Beču.¹⁸ Korespondencija među provincijalima je redovita. Tako provincijal iz Breslaua 1. rujna 1930. javlja da provincijal u Hercegovini može biti ponosan na svoju braću fra Andriju i fra Jerku; javlja i koliko stoji njihov boravak u samostanu.¹⁹ A samo malo poslije, 3. rujna 1930. fra Jerko u ime fra Andrijino i svoje šalje provincijalu listu troškova koje su oni učinili u zadnju godinu dana. Iz te je liste važno vidjeti koje su knjige kupili, i sa sobom onda donijeli u Hercegovinu i tako obogatili knjiški fond samostanskih knjižnica u Hercegovini.²⁰

Čestitkom od 21. prosinca 1929. studenti fra Andrija Jelčić i fra Jerko Mihaljević iz Breslaua čestitaju Božić i Novu godinu provincijalu i svoj braći u Provinciji.²¹ Dana 6. srpnja 1931. stiže od šleskog provincijala račun za fra Andriju i fra Jerku. Vrlo je zanimljiva njegova opaska o fra Andriji Jelčiću: “Otac Andrija je drag i

13 Arhiv Provincije: SP, sv. 72, f. 295.

14 Arhiv Provincije: SP, sv. 69, f. 159.

15 Robert JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, II. izd., Mostar, 2023., str. 172.

16 Arhiv Provincije: SP, sv. 80, f. 111.

17 Arhiv Provincije: SP, sv. 80, f. 122.

18 Arhiv Provincije: SP, sv. 80, f. 160.

19 Arhiv Provincije: SP, sv. 84, f. 408.

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 84, f. 410.

21 Arhiv Provincije: SP, sv. 87, f. 156

dobar subrat. Pater pius, modestus et laboriosus. S njim dobivate vrijednog oca i profesora.²² I zadnji račun iz Breslaua za fra Andriju Jelčića stiže 6. srpnja 1931.²³

Redovništvo i svećeništvo

Dana 27. srpnja 1924. Provincijalat šalje molbu Biskupskom ordinarijatu da u duhu C. 544 § 2-3 odobri franjevačkim gimnazijalcima - internistima Josipu Jelčiću, F. Bubalu, A. Mihaljeviću, J. Sesaru i M. Vegi redovničko oblačenje.²⁴ Ordinarijat na ovu zamolbu odgovara odobrenjem 28. srpnja 1924.²⁵ Oblačenje je Josipu Jelčiću bilo 29. lipnja 1924. Obukao ga je aktualni provincijal fra Lujo Bubalo. Uzeo je redovničko ime fra Andrija. Meštar mu je bio fra Eugen Tomić st. S njim su u novicijatu bili fra Mladen Bubalo, fra Jerko Mihaljević, fra Ljudevit Vego i fra Marinko Sesar.²⁶

Prije samoga kraja novicijata 28. lipnja 1925. meštar fra Eugen Tomić javlja Provincijalatu da je u samostanu na Humcu bilo treće glasovanje (votiranje, grašanje) za novake fra Mladena Bubala, fra Andriju Jelčića, fra Jerku Mihaljevića, fra Marinka Sesara i fra Ljudevita Vegu. Glasovalo je 11 fratara, i svi su novaci dobili pozitivne glasove (bijeje graške).²⁷ Dana 30. lipnja 1925. fra Andrija na Humcu u ruke provincijala fra Luje Bubala polaže svoje prve jednostavne zavjete.

Provincijal fra Dominik Mandić daje ovlast ex-provincijalu fra Luji Bubalu da zavjetuje bogoslove među kojima je i fra Andrija Jelčić. To je bilo 3. kolovoza 1928. u Mostaru. Toga je dana fra Andrija vječno zavjetovao biti redovnik, sin sv. oca Franje.²⁸ Dana 20. prosinca 1928. pred tročlanom profesorskom komisijom (fra Ante Jelavić, fra Ignacije Jurković i fra Lujo Bubalo) u Mostaru, fra Andrija s uspjehom polaže ispit za prvu tonzuru, niže redove i subđakonat, i prima ih 23. prosinca.²⁹

Krajem druge godine bogoslovije, 11. lipnja 1929., provincijal pismeno moli biskupa Alojzija Mišića da bi 29. lipnja, na sv. Petra i Pavla, u Mostaru zaredio kandidate za đakone i svećenike. Fra Andrija Jelčić je s fra Jerkom Mihaljevićem i fra Ljudevitom Vegom kandidat za đakonat. "Propisne isprave, kao dimissoriales,

22 Arhiv Provincije: SP, sv. 89, f. 254. "P. Andreas ist ein lieber, guter Mitbruder. Pater pius, modestus et laboriosus [lat.: otac pobožan, umjeren i radin]. Sie werden an ihm einen tüchtigen Pater et Lector haben."

23 Arhiv Provincije: SP, sv. 92, f. 142.

24 Arhiv Provincije: SP, sv. 67, f. 32

25 Arhiv Provincije: SP, sv. 64, f. 20

26 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2009., str. 149.

27 Arhiv Provincije: SP, sv. 67, f. 76

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 74, f. 413.

29 Arhiv Provincije: SP, sv. 75, f. 321.

svjedodžba o obavljenim sv. duh. vježbama, urednu vladanju, ispitu iz gradiva za dotične redove i druge prethodno dostaviti će se Vašoj presvijetlosti.³⁰ Đakonskog ređenja fra Andrije Jelčića nije bilo na Petrovdan, jer provincijal ponovno moli za đakonat fra Andriji Jelčiću i fra Jerki Mihaljeviću 1. rujna 1929.³¹ No, biskup zbog zakazane krizme u Gabeli ne može obaviti njihovo đakonsko ređenje, i traži da se odgodi za neki drugi dan.³²

Ne primivši đakonat studenti bogoslovije fra Andrija Jelčić i fra Jerko Mihaljević odlaze u Breslau, da bi nastavili započeti studij bogoslovije. O tom svjedoči zatražena obedijencija (dopuštenje za put u inozemstvo) od generala Reda.³³ Odmah su u prvom pismu iz Breslaua tražili dimisorijalno pismo za ređenje za đakonat. Fra Andrija šalje poštansku kartu provincijalu 10. listopada 1929. i u njoj ga ponovno moli da im se pošalju "litterae demissoriales" za ređenje. Provincijal šalje molbu na Ordinarijat 22. listopada 1929. i traži "licentiam Episcopi dioecesiani" za đakonat fra Andrije Jelčića i fra Jerke Mihaljevića u Breslauu.³⁴ Đakonsko je ređenje bilo u Breslauu 3. studenog 1929.

Provincijalat moli Biskupijski ordinarijat u Mostaru 30. svibnja 1930. da dopusti svećeničko ređenje đakonu fra Andriji Jelčiću koji je u Breslauu na studiju teologije, gdje je prošle godine bio ređen za đakona, i da mostarski biskup dopusti njegovo ređenje drugom biskupu.³⁵ Svećeničko je ređenje bilo u Weidenauu, današnja Češka, 13. srpnja 1930., a redio ga je kard. Adolf Bertram. Mlada je sv. misa bila dan poslije, 14. srpnja 1930. u Breslauu.

Pastoralni djelatnik na njivi gospodnjoj u Hercegovini

Nakon povratka iz Breslaua fra Andrija je najprije služio vojsku u Mostaru, od 14. kolovoza 1931. do 14. veljače 1932., u Bolničkoj četi Jadranske vojne bolnice.³⁶ Prva mu je služba u Provinciji bila na Širokom Brijegu 1931./32., gdje je određen za pomoćnika župniku, ispovjednika i propovjednika.³⁷ Po povratku iz vojske provincijal moli Ordinarijat 8. veljače 1932. da fra Andriji odredi termin za jurisdikcijski ispit kako bi stvorio uvjete za jurisdikciju, i da nastupi službu kapelana u Mo-

30 Arhiv Provincije: SP, sv. 79, f. 162.

31 Arhiv Provincije: SP, sv. 80, f. 37.

32 Arhiv Provincije: SP, sv. 80, f. 46

33 Arhiv Provincije: SP, sv. 79, f. 312.

34 Arhiv Provincije: SP, sv. 80, f. 221.

35 Arhiv Provincije: SP, sv. 83, f. 183.

36 Arhiv Provincije: Osobnik iz 1944. godine, f. 267.

37 Arhiv Provincije: Tabula, 16. 4. 1931.

staru.³⁸ Dana 12. veljače 1932. biskup određuje jurisdikcijski ispit za fra Andriju u franjevačkom samostanu u Mostaru pred već određenom komisijom 17. veljače 1932. u 17 sati.³⁹ Biskupski ordinarijat istoga dana, 17. veljače, šalje Provincijalatu “svjedodžbu” o položenom jurisdikcijskom ispitu fra Andrije Jelčića.

Fra Gaudencije Ivančić, učitelj vjeronauka u Mostaru, ide zbog polaganja teološkog ispita u Beč, te ga u predavanju u Osnovnoj školi u Jasenici i u Zanatskoj školi u Mostaru uz biskupovo odobrenje od 6. travnja 1932. mijenja fra Andrija Jelčić.⁴⁰ Nakon Mostara fra Andrija je od 1932. do 1934. kapelan u župi sv. Ante na Humcu.⁴¹ Obraćao se i generalnom vizitatoru za promjenu, a to 18. ožujka i pismeno traži od Starješinstva. Želi na župu, ako je došao red na njega, a ako nije, onda za kapelana na Široki Brijeg ili u Mostar.⁴²

Određen je za župnika, katehetu i upravitelja Franjevačkog svjetovnog reda u Jablanici.⁴³ Iako je u toj župi ostao tek godinu dana, uspio je poslati u sjemenište jednoga kandidata.⁴⁴ U drugom dopisu daje prijedlog da se Grabovica pripoji Jablanici, i da župnik u Jablanici treba imati motor.⁴⁵ Dana 13. rujna 1935. određen je za župnika u Bukovicu, a u Jablanicu dolazi fra Darinko Brkić.⁴⁶ I u Bukovici je bio samo godinu dana i potom je na provincijskom kapitulu određen za župnika u Čapljini.⁴⁷ U kratkom je vremenu od 1932. do 1936. fra Andrija promijenio pet mjesta (Široki Brijeg, Mostar, Humac, Jablanica, Bukovica).

Župnik u Čapljini

Čim je došao u Čapljinu, koja nije imala ni pravu župnu kuću ni crkvu uopće, fra Andrija je prionuo poslu. Arhiv čuva prvi trag o početku tih poslova u jednom dopisu od 29. lipnja 1936. Fra Andrija naime moli starješinstvo da zbog mnoštva poslova ne ide na duhovne vježbe od 5. do 11. srpnja, već da ih nekad poslije obavi, ili da ga od njih za ovu godinu oslobode.⁴⁸ Provincijalat mu 1. srpnja 1936. odgovara i skraćuje mu duhovne vježbe na tri dana.⁴⁹

38 Arhiv Provincije: SP, sv. 95, f. 180.

39 Arhiv Provincije: SP, sv. 95, f. 201

40 Arhiv Provincije: SP, sv. 95, f. 361

41 Arhiv Provincije: Tabula, 15. 4. 1932.

42 Arhiv Provincije: SP, sv. 103, f. 322.

43 Arhiv Provincije: Tabula, 21. 3. 1934.

44 Arhiv Provincije: SP, sv. 109, f. 35 (Mijo Mijić).

45 Arhiv Provincije: SP, sv. 107, f. 337

46 Arhiv Provincije: SP, sv. 110, f. 213.

47 Arhiv Provincije: Tabula, 16. 4. 1936.

48 Arhiv Provincije: SP, sv. 115, f. 295

49 Arhiv Provincije: SP, sv. 115, f. 296.

Koliko je bila važna gradnja crkve, župne kuće i kupovina zemljišta u Čapljini govori i dopis fra Dane Zupca, definitora, koji na jesensko zasjedanje Uprave ne može doći iz Beograda, ali između ostalih prijedloga naglašava: “2) Da se pomogne rad o. Jelčiću u Čapljini oko gradnje crkve i kupovine zemljišta za kuću Provincije (župni stan).”⁵⁰

Fra Andrija piše Provincijalu opširno pismo o svojim dosadašnjim radovima i onome što planira, te mu iznosi svoje mišljenje, i traži mišljenje provincijala i uprave: “Rimokatolički župni ured u Čapljini i franjevačka provincija imaju mjesto za gradnju crkve i župnog stana 1694 m² zemlje. Od ovoga pripada franjevačkoj provinciji 610 m², a drugo rečenom župnom uredu.”⁵¹ No, fra Andrija naglašava, da je uz to zemljište napravljena velika škola, i da mjesto više ne odgovara za gradnju crkve. Veli da su našli drugo zemljište, puno podesnije, te bi mogli prodati ovo, a kupiti ono drugo. Fra Andrija smatra da bi im trebalo 3.000 m², da bi Odbor za gradnju bio spreman kupiti 1.500 m², a da bi drugo trebala kupiti Provincija. “Bilo je prijedlog, da provincija kupi zemljište za kuću, a ja sam onda rekao, provincija sve gruntri na sebe što kupi, a oni kažu neka ugruntri mi ne imamo ništa protiv.”⁵² Svoj dopis fra Andrija završava: “Ovo sve javljam časnom starješinstvu do znanja i ujedno molim da mi da na ovo odgovor svoga mišljenja.” Prema provincijskom Urudžbenom zapisniku došlo je od uprave Provincije 21. siječnja 1937. dopuštenje za kupnju rečenog zemljišta.⁵³

Provincijal najavljuje fra Andriji vizitaciju 9. veljače 1938.⁵⁴ A 10. lipnja ga dopisom obavještava da pripremi jednu sobu u koju će “po potrebi službe u Čapljini” doći svećenik za nekih mjesec dana.⁵⁵ To je bio fra Srećko Granić, određen u Čapljinu za katehetu, ispovjednika i propovjednika.⁵⁶ Već je sljedeće godine umjesto fra Srećka u Čapljini fra Tugomir Soldo, određen za katehetu, propovjednika i ispovjednika.⁵⁷ Očito je fra Andriji Jelčiću, župniku, bio potreban pomoćnik zbog obimnih poslova kako u pastoralu, tako isto i u gradnji crkve i župnog stana.

Prema *Šematizmu* Provincije iz 1964. godine župa Čapljina ima veliku crkvu “koja je sagrađena god 1938.-1941. (...). Župski stan sagrađen je god. 1941.”⁵⁸ Obje ove velebne građevine gradio je župnik fra Andrija Jelčić sa svojim pomoćnikom fra Tugomirom Soldom. O gradnji župskog stana najbolje govori Ugovor sklopljen iz-

50 Arhiv Provincije: SP, sv. 117, f. 35.

51 Arhiv Provincije: SP, sv. 118, f. 31.

52 Isto.

53 Tog dokumenta nema u Arhivu Provincije, ali za nj znamo iz Urudžbenog zapisnika.

54 Arhiv Provincije: SP, sv. 123, f. 114.

55 Arhiv Provincije: SP, sv. 124, f. 125

56 Arhiv Provincije: Tabula, 21. 4. 1938.

57 Arhiv Provincije: Tabula, 17. 4. 1939.

58 *Šematizam Franjevačke provincije Marijina Uznesenja u Hercegovini*, (Mostar), 1964., sr. 19.

među fra Andrije Jelčića, župnika, i Vidaka Božića, građevinskog poduzetnika.⁵⁹ O tome govore i neki onodobni novinski zapisi. Tako je *Kršćanska obitelj* zabilježila da je 10. srpnja 1938. provincijal fra Mate Čturić blagoslovio temeljni kamen nove crkve uz veliko mnoštvo vjernika, a sve u organizaciji upravo župnika fra Andrije Jelčića. Svirala je poznata Trebižatska glazba, a nakon mise uslijedilo je veliko pučko slavlje. “Braća muslimani bili su brojno zastupani, a bilo je i nekoliko Srba. Glazba je neprestano udarala skladne hrvatske komade.” Provincijal je održao “vatreni” govor, te potaknuo Čapljince da budu što složniji i crkvu što prije završe. Prikupljeno je na ručku 58.000 dinara za nastavak izgradnje.⁶⁰ Crkva je uistinu bila završena prilično brzo, pa je mogla biti blagoslovljena već početkom 1941. Blagoslovio ju je biskup Alojzije Mišić 16. veljače 1941. Misu je predvodio provincijal fra Krešimir Pandžić, a propovijedao je biskup. Nakon mise opet banket, na kojem je prikupljeno 85.000 dinara za dovršetak radova, jer crkva je bila dovršena samo ugrubo. “Čapljina je u kratko vrijeme dobila divnu crkvu na najljepšem mjestu Čapljine, a uz crkvu Hercegovačka franjevačka provincija sazidala je lijepu residenciju i sada postoje svi uvjeti, da se u Čapljini razvije prava moderna duhovna pastva.”⁶¹ Ta je crkva uistinu do danas najljepši ukras Čapljine, sa svoja dva vitka zvonika, usred grada.

Ovako je 1941. o izgradnji zabilježio fra Alojzije Mišić, mostarsko-duvanjski biskup: “U Čapljini izgrađena je nova župska crkva s. Frane... Počev od 1917. Čapljina, jer nije imala crkve, s. misa služila se je na čapljinskom groblju, pod koščelama na otvorenom. To je trajalo od davnina dok nije došlo vrijedni i poduzetni o. Andrija Jelčić, franjevac, koji je snažno poso uzeo u ruke da se u Čapljini tandem (= konačno) izgradi crkva i da vjernici dalje ne moraju pod koščelam na otvorenom, na kiši, buri i snijegu prisustvovati s. misi...” A o samom fra Andriji zapisao je isti biskup: “Župnik O. Andrija Jelčić franjevac, vrlo zgodan svećenik. Kod vjernika vrlo omiljen duhovnik. Redom svi u Čapljini Srbi i muslimani rado ga imaju, uvažavaju...”⁶²

Uz građevinski dio fra Andrija Jelčić ne zapušta ni onaj pastoralni. Čapljina surađuje s okolnim župnim zajednicama, kao što je vidljivo iz posvete postaja Puta križa u župi Prenj - Dubrave. Župnik župe Prenj - Dubrava don Nikola Bošnjak molio je Provincijalat svojim dopisom od 8. rujna 1939. da nabavljene postaje Puta križa - koji je kao pobožnost privilegirani Franjevačkom redu - u župnu crkvu

59 Arhiv Provincije: SP, sv. 129, f. 492.

60 PRISUTNIK, “Naši dopisi”, *Kršćanska obitelj*, br. 8/1938., str. 250-251.

61 “Blagoslov nove crkve u Čapljini”, *Kršćanska obitelj*, br. 3/1941., str. 87. Detaljnije o izgradnji crkve u Čapljini vidi: Andrija NIKIĆ, “Gradnja crkve u Čapljini (O pedesetoj obljetnici)”, *Kršni zavičaj*, br. 24 (1991.), str. 73-77. “Posljednjih tridesetak godina”, piše Nikić, “crkva se sustavno uređuje, a 1986. nadograđuju se zvonici do visine 32 m” (str. 77).

62 Navod prema: Ratko PERIĆ, “Duhovna zvanja u Studencima”, u: *Župa Studenci u Hercegovini*, prir. A. Pavlović, Mostar, 2011., str. 511.

postavi i blagoslovi župnik iz Čapljine fra Andrija Jelčić.⁶³ Provincijalat 13. rujna 1939. dopisom župniku toj njegovoj želji izlazi u susret i odobrava da fra Andrija Jelčić u župi Prenj - Dubrave postavi Put križa.⁶⁴ Isti dan šalje i fra Andriji dopuštenje da u župi Prenj - Dubrave podigne Put križa.⁶⁵

Fra Andrija piše Provincijalatu 27. kolovoza 1941. o potrebi još jednoga katehete u župi Čapljina, uz fra Tugomira Soldu. Iznosi da na Građanskoj školi ima 18 sati tjedno, u Osnovnoj školi u Čapljini 16 sati, u Trebižatu 4 sata, ili 8 ako bude postavljen i drugi učitelj, te u stručnoj ženskoj školi časnih sestara 6 do 8 sati. "Iz gornjega se vidi da bi se mogao još jedan kateheta postaviti na osnovnim školama u ovoj župi. Mislim da bi za ovo mjesto najbolje odgovarao o. fra Bosiljko Vukojević, pa ako starješinstvo nema ništa protiv ovoga prijedloga molim da se što prije imenuje od strane Provincijalata i bis[kupskog] Ordinarijata."⁶⁶ Provincijalat je na sljedećem kapitulu udovoljio ovoj fra Andrijinom želji i za drugog kapelana, katehetu, ispovjednika i propovjednika postavio je fra Celestina Raguža.⁶⁷

Fra Andrija Jelčić 4. svibnja 1942. piše Provincijalatu kako bi bilo dobro da se rezidencija, koja je već useljena i skoro gotova, posve završi, i kako bi bilo pametno da se iza nje kupi zemlja (oko 1.200 m²), za bašču, a s vremenom i za štalu i svinjac. Na kraju iscrpnog pisma dodaje, da ga se ne shvati sebičnim, pa opet ponavlja što je već prije rekao, da bi želio premještaj, po mogućnosti za kapelana u samostan na Širokom Brijegu.⁶⁸

Jedan od zadnjih fra Andrijinih dopisa iz Čapljine je onaj Provincijalatu od 13. travnja 1943. da mu dopusti podignuti Put križa koji je za župnu crkvu u Čapljini nabavio trgovac Martin Prkačin.⁶⁹ Provincijal fra Krešimir Pandžić mu 9. svibnja 1943. uz blagoslov daje ovlast da na dobro cijeloga puka podigne Put križa u župnoj crkvi u Čapljini.⁷⁰ Sama činjenica da u prostor crkve dolazi Put križa govori da je uređenje crkve kraju, i da se u njoj održavaju svete mise i ostale pobožnosti.

Na koncu valja spomenuti da je fra Andrija Jelčić ostao omiljen u župi i gradu Čapljini. "To mu župljani nisu zaboravili. Zato je razumljivo što mu je današnji naraštaj pod vodstvom njegovih nasljednika podigao spomenik uoči blagdana sv. Franje godine 2003. Nalazi se u crkvenom dvorištu desno od glavnog ulaza u crkvu sa spomenikom njegova nasljednika i mučenika fra Petra Sesara."⁷¹

63 Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 416.

64 Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 417.

65 Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 418.

66 Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 195.

67 Arhiv Provincije: Tabula, 8. 5. 1942.

68 Arhiv Provincije: SP, sv. 135, f. 422.

69 Arhiv Provincije: SP, sv. 139, f. 163.

70 Arhiv Provincije: SP, sv. 139, f. 208 (na latinskom!).

71 Žarko ILIĆ, "Mučenik fra Andrija Jelčić (o 100. rođendanu)", *Kršni zavičaj*, br. 37 (2004.), str. 83.

Na Širokom Brijegu u posljednjim ratnim godinama

Fra Andrija je na Široki Brijeg najprije došao za vikara samostana i pomoćnika župnika 1943. godine.⁷² Gvardijan i župnik je bio fra Mate Čutura. Provincijal fra Leo Petrović piše gvardijanu fra Mati 27. prosinca 1943. da za nadzornika stolarije postavlja fra Andriju Jelčića, vikara samostana, i da svi, pa i provincijal, u stolariji potrebne stvari mogu naručiti samo preko fra Andrije.⁷³ O tom istom provincijal obavještava i fra Andriju, te mu naglašava kolika je vrijednost u provincijskom tišleraju - stolariji.⁷⁴ A isto prosljeđuje i stolaru, bratu laiku fra Melhioru Prliču, potičući ga pohvalama za njegov odani trud.⁷⁵ Osim toga, fra Andrija je izvršio i provincijalovu pismenu zapovijed da vojnici i ženske osobe na zalaze u samostan i da se sve stvari koje je uzela vojska popišu. Fra Andrija piše provincijalu: "Što se tiče zabrane prolaza kroz samostan i izlaska na čatrnju kao i uporabe iste ta kao i ženskoga osoblja stvar je sprovedena do kraja. (...). Što se tiče naših stvari koje upotrebljava vojska mogu Vam saopćiti slijedeće: Mi smo svi /samostan, gimnazija, sjemenište i konvikt/ stvari popisali..."⁷⁶ Fra Andrija dalje veli da je htio s jednim časnikom provjeriti gdje se te stvari trenutno nalaze, ali je bilo nemoguće, jer su često izostajali časnici i njihovi prostori bili su zaključani.

Već je na sljedećem, svečanom kapitulu u čast stogodišnjem jubileju Provincije 1844.-1944. fra Andrija Jelčić postavljen za gvardijana i župnika Širokog Brijega i za dekana.⁷⁷ Bila su to teška ratna vremena. Nesigurnost je prolazila dušama vjernika i fratara. Široki Brijeg je veliki pogon. Tu su u vrijeme njegovog primanja gvardijanstva u samostanu bila 24 fratra: profesori, pastoralni djelatnici, bogoslovi gimnazijalci, braća laici, i u Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji 403 đaka u osam razreda, od kojih je doduše većina uglavnom bila kod svojih kuća jer se nastava nije mogla organizirati zato što je njemačka vojska bila zauzela gotovo sve prostorije gimnazije i konvikta.

I aktivnosti gvardijana su ratne. Naime, gradi se ratno sklonište za ovalike ljude gore spomenute. Morali su ga imati i po državnim standardima. Ing. Žeravica iz Boksitnih rudnika je napravio nacrt za sklonište, gdje je u samostanskom vrtu sa zapadne strane iskorištena jedna prirodna špilja. Trebalo ga je sada iskopati. Stoga 12. lipnja 1944. gvardijan fra Andrija Jelčić piše provincijalu fra Leu Petroviću o govorkanju (direktor Gimnazije i fra Pio Nuić) da bi se sklonište kopalo na ruke,

72 Arhiv Provincije: Tabula, 3. 7. 1943.

73 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 457.

74 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 460.

75 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 461.

76 Arhiv Provincije: SP, sv. 142, f. 460.

77 Arhiv Provincije: Tabula, 16. 5. 1944.

i da bi samostan hranio radnike. Fra Andrija, iz svoga iskustva iz Čapljine, gdje je mnogo građevinski radio i puno toga naučio, savjetuje da kopanje pogodi na "ucim", tj. po učinku, iskopanom kubnom metru. Na koncu moli Provincijala da obavijesti samostan "ukoliko se taj posao bude njega išta ticao".⁷⁸ Odmah sutradan, 13. lipnja 1944. provincijal strogo odgovara. Naziva ih "čudnim svijetom". Naglašava: "Ja u svojoj duši ne mogu podnijeti, da tamošnji naši stari i mladi ljudi nemaju kakvo takvo sklonište. To je moje lično mišljenje i moja želja. Fra Pijo mi baja da tamo ne treba skloništa: rat će doskora svršiti. To je malo mudrovanje. Tko zna budućnost, posebno u ovim danima prevrtanja svjetova."⁷⁹ Veli gvardijanu da sazove diskretorij, te da gradnju ili negradnju skloništa uzmu na svoju dušu.

Gvardijan odgovara 16. lipnja 1944. da su sazvali diskretorij i da su odlučili da samostan pomogne kopanje skloništa s 500.000 kuna, ali da nisu u stanju hraniti radnike.⁸⁰ Provincijal je zadovoljan odgovorom i piše 18. lipnja 1944. da će sklonište koštati više, ali će to Provincija namiriti, i da oni prime dva predradnika na hranu, a Provincija će nadoknaditi te troškove. "Ako se bunker iskopa, svi ćemo mirnije spavati. Učinimo što je do nas. Bog će nas čuvati i imat ćemo saviest mirniju. Izbjeći ćemo sve prigovore u slučaju nezgode, od koje neka nas Bog čuva."⁸¹

Zadnje što su komunicirali gvardijan i provincijal bile su mrtvačke svete mise⁸² i isplata časnih sestara.⁸³ Široki je Brijeg hodio svojoj Kalvariji, a gvardijan je fra Andrija Jelčić s braćom postojano vršio svoju dužnost do svoga zadnjeg životnog daha.

Đaci i kolege svjedoče o njemu i partizanskom osvajanju Širokog Brijega

Đaci Franjevačke klasične gimnazije na Širokom Brijegu nisu previše poznavali fra Andriju Jelčića: kad je on 1944. godine došao za gvardijana na Š. Brijeg, zgrade su uglavnom bile zauzete po njemačkoj vojsci, pa su đaci samo povremeno boravili u svojim prostorijama. Međutim, neki stariji su ga ipak poznavali, a neki đaci koji su se u veljači 1945. zatekli na Š. Brijegu vidjeli su i gvardijana 8. veljače, kad su fratri s đacima izišli iz hidrocentrale na rijeci Lištici, u kojoj su se skrivali u vrijeme teških borbenih djelovanja. Neki stariji đaci, koji su bili živi 1993., kad je fra Jozo Zovko organizirao skupove na kojima se prisjećalo pobijenih profesora, drugih fratara i kolega, bili su štoviše fra Andrijine kolege iz gimnazije ili sa studija.

78 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 139.

79 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 139.

80 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 163.

81 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 163.

82 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 403.

83 Arhiv Provincije: SP, sv. 144, ff. 107 i 340.

Fra Vinko Dragičević: Nekoliko nas je puta u Čapljini dočekao, jer smo išli na izlet. Mi smo bili đaci, ali on nas je dočekao kao pravu svoju braću. Koliko je mogao, on je učinio da nam bude što ljepše. Što se tiče gradnje te crkve, onda ga je netko pitao, bi li nastavio na nekom drugom mjestu? Rekao je: "Ni s puškom me ne bi natjerali!" On je cijelu državu oprosio, očemerio, da bi tu crkvu napravio. Bio je srednjih sposobnosti, ali je učinio mnogo više nego što bi drugi, možda većih sposobnosti. Nikad nisam o njemu ništa loše čuo, nego možda što sam ja doživio kad sam ga uvjeravao da ovdje na Brijegu neće ni mačka ostati na životu. On je tad rekao: "Neka oni samo idu!" Mislio je na Nijemce, ustaše i druge. Ja sam mu rekao da mene neće ovdje zateći, ali da mi je žao što ga, kad se ovdje vratim, neću zateći živa. On to nije mogao vjerovati, jer je on bio toliko dobar i mislio je da mu nema tko nešto predbaciti, ni njemu ni ostalim fratrima, jer su ti ljudi bili ispravni. (...).

Fra Marko Dragičević: Kad sam ovamo došao u sedmi razred gimnazije '44. godine, teško je bilo primiti đaka koji nije dovoljno donio prehrambenih namirnica. Među njima sam bio ja, pa je jako teško bilo da ostanem tu. Po tome ga dobro pamtim. A s druge strane ga pamtim po ovome: prvo što je učinio, kada je došao iz mlinice, jest da je zamolio partizane neka ga puste u crkvu, da bi vidio što je sa Sakramentom. Gledao sam ga kroz prozor kako je išao i vratio se otud. Kad smo mi otišli prema Ljubuškom, ostao je iza nas u zbornici. I gdje je ubijen, ne znam. O njemu ima jedna zgoda iz Čapljine. Kad je on tražio da se dolje gradi crkva, neko srpsko spadalo mu je reklo: "Ma, eno ti naša, tà svakako u nju ne ide nitko!" (...).

Dr. Marko Zeljko: On je bio moj kolega, sa mnom je maturirao. Nije se bavio znanošću, nije se isticao. Bio je vrlo pristupačan, ugodan. (...).

Ivan (Žan) Bubalo: Dana 6. veljače osvanuo je vedar, hladan dan. Kad je sunce ogranulo iznenada su zasule topovske, tenkovske granate i to posvuda. Najviše prašine i oštećenja je dolazilo sa krovova. To se dogodilo odjednom, kao iz vedra neba. Gdje se tko zavrnuo i odatle je pobjegao u najbliže sklonište. Moja grupica je pored gimnazije pobjegla u Gelboe. Odatle se dobro vidjelo kako strada Lištica od granatiranja. U tom ognju topovske vatre čitava Lištica sa Širokim Brijegom izgledala je kao mali lončić na čijem dnu se vidi eksplozija. Topovsko i tenkovsko gruvanje da i ne govorim. Stuljeni u nekoj rivinici, čekajući da napad prestane, čuli smo u jasenovini eksploziju metaka dum-dum, pa nas je natjeralo da se, spontano, po vertikalni spustimo do fratarske mlinice. Iza nas su tu došli: fra Bonifacije Majić, dr. fra Radoslav Vukšić, profesor i direktor, fra Fabijan Paponja, profesor i upravitelj konvikta, fra Andrija Jelčić, gvardijan, fra Leonardo Rupčić, suplent, fra Mariofil Sivrić, službenik župe i dva đaka-klerika. Vidljivo je iz navedenog da su ovi fratri nosioci širokobriješke uprave, odnosno franjevačkog vodstva ovdje. Tu smo ostali do dolaska partizana. (...). Dana 7. veljače došla je vijest u mlinicu da je Široki Brijeg pao oko 10 sati prijepodne. Pred zalaz sunca

istog dana partizani su došli i do mlinice. Fra Radi Vukšiću su naredili da nitko ne smije izlaziti iz mlinice ni hidrocentrale, jer su vani postavljene mrtve straže. Fratri su uglavnom bili u centrali, ali ne uvijek. Sutradan ujutro preko Grabovina izbili smo kod gimnazije na širokobriješki plato, gdje ima puno orahovih stabala, to vidite i sada. Tu smo opazili puno vojske, vozila, tenkova, bacača i drugog naoružanja. Kad su nas partizani, vojska ugledali, vikali su: "Vidi, gle bande!" Navedene fratre, đake i druge nazivaju banda. To je uvreda, osuda, nevaljaština koja se ne može opisati jezikom. U tim izrazima i načinu sadržano je toliko mržnje, osvete, gnjeva, srdžbe, gnusnosti, podcjenjivanja, ruganja, ponižavanja. To nadilazi svako stilističko osjećanje, izražavanje. Pogledajmo taj kontrast. Na jednoj strani ti divni fratri, te učene glave, to ogromno svestrano, koncentrirano znanje, ta golema učiteljska moć, učitelji znanosti, znanstvenih disciplina, morala, etike, kršćanskog nazora na život, vjeru, društvo, politiku i sveukupnu duhovnu nadgradnju i njihovi učenici, a na drugoj strani vojska, partizani koji dovikuju "banda"! (...). Prešli smo taj plato ispred gimnazije, ispraćeni s tim pogrdnim izrazima i prijetećim pogledima mržnje i prezira pokraj zgrade sjemeništa kroz ograde, skrenuli smo desno prema južnoj strani samostana. Konoba razvaljena, pas čuvar ubijen, vojnici nose u bokalima vino i vuku prasad. Lahor, vjetrić donosi miris pečenog mesa. Iz bunkera dimi iz oba otvora. Ja sam mislio da miris dolazi od pečenih odojaka. Tek kasnije sam saznao da taj miris dolazi od sagorijevanja franjevaca ubijanih i ubijenih, paljenih i izgorjelih mučenika u bunkeru (...).

Fra Alojzije Sesar: (...) Prošlo je pola sata [8. veljače] i kažu nam da svi civili iziđu, a fratri i đaci da ostanu tu. Civili su izišli, a ostali smo mi đaci i fratri. Za pola sata opet kažu da đaci iziđu, a fratri neka ostanu. Izišli smo na hodnik i tu su popisali nas. Popis od 34 đaka dali su Jozi Zeliću s Teskere. On je imao brata u Ljubuškom, valjda bio u toj omladini, pa su imali u njega povjerenje. Dok su nas pisali, vidjeli smo fra Andriju Jelčića, gvardijana. Bio je živ. Prešao je s nekim časnikom ispred nas. Dok smo bili svi u zbornici, dobili smo ponovno zajedničko odrješenje. I mislili smo, mrak je, pa će sada s nama u šumu i strijeljat će nas. Međutim, tako nije bilo. Poslali su nas u vojsku, da se javimo u Vitinu itd. (...).⁸⁴

Smrt i pokušaj identifikacije

"U rano zimsko jutro 8. veljače 1945. osmorica zarobljenih hercegovačkih franjevaca - nakon povratka iz mlinice u samostan - ostavili su opustošeni i krvlju okupani Široki Brijeg i otišli u nepovrat. Gonio ih je čopor naoružanih sljedbeni-

84 *Svjedočanstva o ubijenoj gimnaziji* (prir. J. Zovko i I. Šarac), Mostar, 2024., str. 118-119, 220-221, 359.

ka Karla Marxa i odveo ih u smrt. Prolazili su zastrašenim hercegovačkim selima gazeći posljednji put zemaljsko tlo kojim su godinama koračali. U glavama su im se rojile tjeskobne misli opterećene okrutnim pratiocima bez osjećaja i savjesti. Vedrina njihova života pretvorila se u iluziju prohujale prošlosti.⁸⁵ Ovako je to opisao skoro stogodišnjak fra Častimir Majić sjećajući se ubijene subraće u knjizi *U nebo zagledani*. Jedna je skupina fratara iz franjevačkog samostana Široki Brijeg bila u Mostarskom Gracu, njih 6, jedna, najveća, njih 12, u samostanu i jedna u fratarskoj hidrocentrali - njih 8. U hidrocentrali su bili slijedeći:

“Nabrojiti ću ih po starosti: O. Bonifacije Majić, 62 godine, bivši profesor i meštar, fra Fabijan Kordić, 55 godina, brat pomoćnik - krojač, o. dr. Rade Vukšić, 51 godina, direktor gimnazije i profesor, o. dr. Fabijan Paponja, 48 godina, prefekt konvikta i profesor, o. Andrija Jelčić, 41 godina, gvardijan samostana, o. dr. Leonardo Rupčić, 38 godina, profesor, fra Melhior Prlić, 33 godine, brat pomoćnik - stolar, o. Mariofil Sivrić, 32 godine, samostanski vikar, i fra Miljenko Ivanković, 21 godina, klerik.”⁸⁶ Ovo u svom svjedočenju govori fra Marko Dragičević, tada još đak širokobriješke gimnazije, koji je s njima bio u hidrocentrali. Kad više nije pucalo, uspeli su se na Široki Brijeg, i partizani koji su dan prije ubili njihovu braću u ratnom skloništu su ih sve uhitili, maltretirali, ubacili u kamion i odveli. Veli se “via Spalatum” (prema Splitu), i ubili na nepoznatom mjestu.

Postoje i neke druge tvrdnje. Tako je fra Žarku Iliću svjedočio fra Vjeko Vrčić da su ubijeni u Posušju.⁸⁷ To isto fra Vjeko tvrdi i pismeno daje fra Anti Mariću.⁸⁸ Negdje se potajno nadalo da bi se njihovi zemni ostatci mogli pronaći u Zagvozdu. Ekshumacija u Zagvozdu počela je 4. travnja 2005. O tome iscrpno piše fra Ante Marić, pročelnik Povjerenstva za pripremu kauze mučenika, u knjizi *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Mostar, 2007. godine.

Misleći da je u Zagvozdu ubijen i fra Andrija Jelčić, morali smo uzeti uzorak za DNK od njegove obitelji. Tu nam je neobično pomogla s. Mirona Rupčić, s. Mila Sesar i s. Leonarda Rupčić. Iz obiteljske smo grobnice u Stubici uzeli uzorke kostiju fra Andrijina brata Mirka 21. srpnja 2006.⁸⁹ Dana 23. lipnja 2005. uzeli smo uzorak krvi Vlade Jelčića (r. 6. veljače 1943.), sina Ilije i Jake r. Ivanković. Njegov je otac Ilija brat fra Andrije Jelčića. Potom smo uzeli uzorak krvi Vinke Jurković r. Jelčić (r. 6. rujna 1926.), fra Andrijine bratane, kćeri Ilije i Jake r. Ivanković.⁹⁰

85 Častimir MAJIĆ, “Nevino prolivena krv vapije za pravdom (Profil svećeničkog života fra Andrije Jelčića)”, *Naša ognjišta*, br. 10/2009., str. 25.

86 Ante MARIĆ, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Mostar, 2007., str. 103.

87 Ž. ILIĆ, “Mučenik fra Andrija Jelčić (o 100. rođendanu)”, str. 84.

88 A. MARIĆ, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, str. 108.

89 *Isto*, str. 325

90 *Isto*, str. 169.

Ovi DNK se nisu slagali ni s jednim DNK (18 tijela) pronađenih u Zagvozdu. Sve je to stručno i predano s velikom ljubavlju u bolnici na Firulama, Patologija u Splitu, radila dr. Marija Definis Gojanović. Tako je tajna o mjestu smaknuća fra Andrije Jelčića ostala živjeti.

Početak Drugoga svjetskog rata i njegov odjek u Čapljini

Čapljina je staro hrvatsko mjesto u kojoj ima ljudi i drugih vjera i nacionalnosti (Srba, Muslimana). U okolici ima i čistih srpskih sela. U svojoj knjizi *Magnum crimen* Viktor Novak optužuje između ostaloga hercegovačke franjevce da su vršili zločine nad Srbima. Potaknut od prof. dr. Krunoslava Draganovića, o početku rata u Čapljini i osnutku Nezavisne Države Hrvatske na Novakove optužbe odgovor je napisao fra Tugomir Soldo koji se u to vrijeme (potpisan 27. prosinca 1951.) kao izgnanik nalazio u San Remu u Italiji.

Fra Tugomir se ozbiljno prihvatio posla. Njegov rukopis ima 33 gusto tipkane stranice. *Magnum crimen* smatra naručenim komunističkim pamfletom punim laži i optužbi na račun Hrvata, Katoličke Crkve i hercegovačkih franjevaca i svećenika uopće, bez ikakve osnove.⁹¹ Kratko se na samom početku na to osvrnuo, a onda dao presjek događanja tih strašnih dana u Čapljini i okolici. Iz njegova je spisa očito da poznaje situaciju. Iskreno i čestito piše i onda kad mu se nimalo ne sviđa to što piše. No, ničije ime nije skrio, i o svakomu rekao ono što on misli. Ovdje nas u ovom njegovom spisu prvenstveno zanima fra Andrija Jelčić.⁹² Novakovo djelo, osim beskrajnih laži, obiluje i faktografskim pogreškama. Tako vezano i za Čapljinu 1941. godine. Naime, Viktor Novak fra Tugomira Soldu naziva čapljinskim župnikom i da je rodom sa Širokog Brijega. Fra Tugomir veli: “Nikada nisam bio župnik u Čapljini, kako mi to veli Novak. Ja sam bio kateheta od 1938. g. do pada Čapljine 1944. (...). Čapljinski župnik od 1936.-1943. g. bio je fra Andrija Jelčić, a od 1943. do svoje mučeničke smrti 1945. g. bio je fra Petar Sesar. Usput napominjem da je fra A. Jelčić bio veoma tih i povučen čovjek, veoma obljubljen župnik, a među svećenstvom je smatran uzorom razboritosti.”⁹³

Nadalje Soldo piše o Franji Vegi, začetniku i organizatoru svih zala i progona Srba u čapljinskom kraju: “Sa Vegom se stvarno nije dalo razgovarati. Za nj nije bilo

---

91 Tugomir SOLDI, “Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugoga svjetskog rata”, prii. Ivica Šarac, *Hercegovina franciscana*, br. 7, Mostar, 2011., str. 381-382.

92 Usp. Viktor NOVAK, *Magnum crimen. Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948., str. 667, 675 (o fra Andriji Jelčiću).

93 T. SOLDI, “Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugoga svjetskog rata”, str. 383.

lijeka. On je bio nepristupačan za dobro. Ni fra Andrija Jelčić, župnik, nije mogao ništa djelovati. Vego naprosto nije htio o tome razgovarati. On je imao cilj: Što manje Srba u Hrvatskoj!⁹⁴

Kada su prvih večeri Vegini “vojnici” otišli pod zaštitom noći i mraka u autima da sakupljaju Srbe u Klepcima i Tasovčićima, da im onemogućе i spriječe dizanja organiziranoga ustanka, kako su to govorili, fra Andrija Jelčić i ja slutili smo zlo. Po pucnjavi u tišini noći slutili smo da se ne radi o dizanju ustanka, niti o srpskom otporu, nego o ubijanju Srba. (...).

Fra Andrija Jelčić traži “predstavnikе” da intervenira i protestira jer sluti da čine zlo i nepravdu Srbima. Vegu ne nalazi, ali mu drugi odgovaraju da se Srbima neće ništa zla dogoditi. I ako ništa pozitivno nismo mogli saznati, ipak mi je pred večer prvoga dana nakon Vegine akcije, bilo jasno da se radi o masakru Srba. (...).

I nakon nekoliko noći nespavanja, fra Andrija Jelčić i ja otišli smo u Studence, ne bismo li barem tamo mogli zaspati. Tamo se u noći ne čuju pucnji i ne padaju glave. (...).

Prije nego su ih [Srbe] odveli u zatvor bio je kod njih fra A. Jelčić u posjeti da im kao ljudima iskaže sućut. Kazao im je također da smo nas dva intervenirali i tražili lijeka i zaštitu, ali da je do sada sve bilo bez uspjeha. No mi smo doznali da su ih zatvorili tek nakon što su ih ubili. A ubili su ih brzo. (...).

Sigurno je nadalje da ja nikada i nijednom zgodom ni u crkvi ni vani nisam govorio o pokrštenju Srba. Isto tako ni župnik Jelčić. (...).

A kada su Talijani zastali, onda je dvadesetak naoružanih čapljinskih Hrvata uz veliku opasnost prodrlo u same Klepce, da pronađu don Iliju [Tomasa, župnika u Klepcima] živa ili mrtva. I našli su ga mrtva i donijeli u Čapljinu. Njegovo izranjeno tijelo slikao je O. Dr Branko Marić. Sprovod je bio veličanstven. Nad otvorenim grobom govorio je O. A[nđrija] Jelčić i biskup Čule, ali su obojica tako kršćanski i trijezno govorili, kako treba oprostiti i zaboraviti neprijateljima, da je razjarena hrvatska masa bila veoma nezadovoljna sa obadva govora.⁹⁵

Razvidno je iz ovog fra Tugomirova rukopisa da fra Andrija Jelčić nije ono činio što piše Viktor Novak. Iz životopisa oslonjenog na dokumente, to je također razvidno. Fra Andriju je ubila velika komunistička i partizanska mržnja prema vjeri, Crkvi, fratrima, svećenicima i Hrvatima.

Fra Ante Marić

94 *Isto*, str. 387-388.

95 *Isto*, str. 389, 390, 392, 396, 427.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.